

לקו"ש חלק ט"ז פ' ויקהל שיחה ב

פיענוח מראי מקומות

סיום מסכת חגיגה: אמר רבי אבהו אמר רבי אלעזר תלמידי חכמים אין אור של גיהנם שולטת בהן קל וחומר מסלמנדרא ומה סלמנדרא שתולדת אש היא הסך מדמה אין אור שולטת בו תלמידי חכמים שכל גופן אש דכתיב הלוא כה דברי כאש נאם ה' על אחת כמה וכמה, אמר ריש לקיש אין אור של גיהנם שולטת בפושעי ישראל קל וחומר ממזבח הזהב מה מזבח הזהב שאין עליו אלא כעובי דינר זהב כמה שנים אין האור שולטת בו פושעי ישראל שמלאין מצות כרמון דכתיב כפלה הרמון רקתך אל תקרי רקתך אלא רקנין שבך על אחת כמה וכמה.

בו וללמד תורה לישראל. אמר לו בצלאל, והיכן תהא התורה נתונה. אמר לו משה, משאנו עושין את המשכן נעשה את הארון. אמר לו: לא כן, נעשה את הארון תחלה ואחר כך נעשה משכן".

(תנחומא בובער ח ד"א תן לחכם וגו', זה בצלאל, בשעה שאמר לו משה לבצלאל עשה משכן, אמר בצלאל למה הוא המשכן, אמר לו להשרות שכינה בתוכו וללמד לישראל תורה, אמר בצלאל והיכן התורה נתונה, אמר לו כשאנו עושים משכן נעשה ארון, והוא התחיל בארון, שנאמר ויעש בצלאל את הארון וגו').

(2* שישרה . . בתוכו: ה' "שישרה" - צע"ק מאגה"ק סכ"ג "וההפרש שבין השראה לקביעות שכר מובן למביני מדע. כי קביעות שכר הוא שמאיר ה' לנפש תדרשנו באור תורתו שהוא מעטה לבושו ממש ולכן נקראת התורה אור שנאמר עוטה אור כשלמה והנפש היא בעלת גבול ותכלית בכל כחותיה לכן גם אור ה' המאיר בה הוא גבולי מצומצם ומתלבש בתוכה וע"כ יתפעל לב מבקשי ה' בשעת התפלה וכיוצא בה כי

(* וסיום מס' חגיגה. וראה לעיל ע' 309 ואילך.

(1 פרשתנו לז, א "ויעש בצלאל אתהארון עצי שטים אמתים וחצי ארכו ואמה וחצי רחבו ואמה וחצי קמתו".

(2 שמו"ר פרשתנו פ"נ, ב "תן לחכם ויחכם עוד. דבר אחר, תן לחכם, זה בצלאל, אתה מוצא בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא למשה עשה המשכן, בא ואמר לבצלאל, אמר לו מהו המשכן הזה, אמר לו שישרה הקדוש ברוך הוא שכינתו בתוכו ומלמד לישראל תורה. אמר לו בצלאל והיכן התורה נתונה, אמר לו משאנו עושים את המשכן אנו עושין הארון. אמר לו רבינו משה אין כבודה של תורה בכך, אלא אנו עושין הארון ואחר כך המשכן, לפיכך זכה שיקרא על שמו, שנאמר: ויעש בצלאל את הארון".

וראה תנחומא כאן ו "תן לחכם ויחכם עוד, זה בצלאל. בשעה שאמר לו הקדוש ברוך הוא למשה לעשות משכן, אמר לו בצלאל, מה מבקש מן המשכן הזה. אמר לו: לשכן

וראה במפרשי המדרש שם שדרשא זו פליגא על הא דברכות (נה, א "אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן, בצלאל על שם חכמתו נקרא, בשעה שאמר לו הקדוש ברוך הוא למשה לך אמור לו לבצלאל עשה לי משכן ארון וכלים, הלך משה והפך ואמר לו עשה ארון וכלים ומשכן. אמר לו, משה רבינו, מנהגו של עולם אדם בונה בית ואחר כך מכניס לתוכו כלים, ואתה אומר עשה לי ארון וכלים ומשכן, כלים שאני עושה, להיכן אכניסם, שמא כך אמר לך הקדוש ברוך הוא, עשה משכן ארון וכלים, אמר לו, שמא בצל אל היית וידעת") **דבצלאל עשה המשכן תחלה.**

ועד"ז קה"ר פ"ז בפסוק יא "טובה חכמה עם נחלה, טובה חכמה כשהיא נחלה דבר אחר, טובה חכמה, כשיש עמה נחלה, דתנינן תמן באבות רבן גמליאל בנו של רבי יהודה הנשיא אומר יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ וכו'. דבר אחר, טובה חכמה, טובה חכמתו של משה, שנאמר (משלי כא, כב): עיר גברים עלה חכם. עם נחלה, שהנחיל תורתו לישראל. דבר אחר, טובה חכמה, זו חכמתו של בצלאל, שהנחיל ארון לישראל, ובשעה שאמר לו משה עשה ארון וכלים ומשכן, אמר לו בצלאל משה רבנו מביאין את הכלים ומעמידין אותם באויר, בתחלה יעשה המשכן, ואחר כך יעשה הארון. אמר לו משה שמא בצל אל היית יושב וידעת בתחלה (שמות כה, י): ועשו ארון, ואחר כך (שמות כו, א): ואת המשכן תעשה, הוי: טובה חכמה עם נחלה, טובה חכמה של בצלאל, עם נחלה, שהנחיל ארון לישראל. דבר אחר, טובה חכמה של יהושע, עם נחלה, שהנחיל את הארץ. ויתר לראי השמש. דבר אחר, טובה חכמה, שיש עמה זכות אבות. אשרי שזכות אבותיו עומדת ומאירה לו. רבי אחא בשם רבי תנחום למד אדם ולמד ושמר ועשה והיתה ספיקא בידו להחזיק ולא החזיק, הרי הוא בכלל (דברים כז, כו): ארור אשר לא יקיי"

(ולדעת היפ"ת כן ס"ל בשמו"ר שם, ד "ואתה מוצא כל המשכן על הסדר נעשה, בתחלה עשה את הקרשים וחברים, ואחר כך היריעות ופרסן עליו, שנאמר (שמות לו, יד):

בו ישמח לבם ויגיל אף גילת ורנן ותתענג נפשם בנועם ה' [נ"א על ה'] ואורו בהגלותו ממעטה לבושו שהיא התורה ויצא כברק חצו וזו היא קביעת שכר התורה הקבועה תמיד בנפש עמלה בה. אבל ההשראה היא הארה עצומה מאור ה' המאיר בה בלי גבול ותכלית ואינו יכול להתלבש בנפש גבולית כ"א מקיף עליה מלמעלה מראשה ועד רגלה כמו שאמרו חז"ל אכל בי עשרה שכינתא שריא כלומר עליהם מלמעלה כמ"ש ויהי נועם ה' עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו כלומר כי נועם ה' אשר הופיע במעשה ידינו בעסק התורה והמצוות דאורייתא וקוב"ה כולא חד יתכונן וישרה עלינו מלמעלה להיותו בלי גבול ותכלית ואינו מתלבש בנפשנו ושכלנו וע"כ אין אנו משיגים בשכלנו הנעימות והעריבות מנועם ה' וזיו השכינה בלי גבול ותכלית אשר מתכונן ושורה עלינו במעשה ידינו בתורה ומצוות ברבים דוקא" עיי"ש בארוכה.

וסו"ס כה (קמא, א) "ומ"ש המלקט שרתה לא ידע לכוין הלשון בדקדוק כי הבעש"ט ז"ל היה אומר ד"ת בל"א ולא בלה"ק ור"ל נתלבשה והיינו בבחי' גלות וזהו ובפרט אם הוא עו"ג כו'. שאז היא בחי' גלות ביותר" עיי"ש בארוכה.

(3) וכן ס"ל שם פ"נ, א "ויעש בצלאל את הארון (שמות לו, א), הדא הוא דכתיב (תהלים קיט, קל): פתח דבריך יאיר מבין פתיים, בשעה שברא הקדוש ברוך הוא עולמו היה כלו מים במים, שנאמר (בראשית א, ב): וחשך על פני תהום, רבי יהודה ורבי נחמיה, רבי יהודה אמר האור ברא תחלה ואחר כך העולם, משל למלך שבקש לבנות פלטין והיה המקום אפל מה עשה הדליק נרות ופנסין לידע היאך הוא קובע דימוסים, כך האור נבראת תחלה. . ממנו למדו הצדיקים כשהיו מתחילין בדבר היו פותחין באורה, אתה מוצא בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא למשה שיעשה את המשכן אמר בצלאל ובמה אפתח תחלה, פתח בארון, שנאמר (שמות כה, י): ועשו ארון."

ויעש יריעת עזים לאהל על המשכן, ואחר כך עשה את הפרכת, שתהא נמתח בפני הארון, ואחר כך עשה את הארון ואת הכפרת שיהא נתן על הארון

וז"ל ביפ"ת שם: "ואח"כ עשה את הארון. זה הוא כדעת הגמ' בפ' הרואה ודלא כאגדה בסי' א' וכמ"ש שם".

וראה אוה"ת פרשתנו ע' ב'רג "ראו קרא ה' בשם בצלאל וגו'. ובפ' תשא כתי' ראה קראתי בשם בצלאל וגו'. והנה ארז"ל פי"ט דברכות דני"ה ע"א, בצלאל ע"ש חכמתו נקרא בשעה שאמר לו הקב"ה למשה לך אמור לו לבצלאל עשה לי משכן ארון וכלים הלך משה והפך ואמר לו ארון וכלים ומשכן א"ל משה רבינו מנהגו של עולם אדם בונה בית ואח"כ מכניס לתוכה כלים ואתה אומר עשה לי ארון וכלים ומשכן כלים שאני עושה להיכן אכניסם שמא כך א"ל הקב"ה עשה לי משכן ארון וכלים א"ל בצל אל היית וידעת עכ"ל. (ועד"ז מבואר ג"כ במד"ר בקהלת ע"פ טובה חכ' עם נחלה דקכ"ב וז"ל א"ל רבינו משה מביאין את הכלה ומעמידין אותה באויר בתחלה יעשו המשכן ואח"כ יעשו הארון עכ"ל. וצ"ע האי דבמ"ר ויקהל ע"פ תן לחכם משמע שעשה בצלאל את הארון תחילה משום כבודה של תורה ואח"כ עשה המשכן). והנה כתי' ושכנתי בתוכם בתוכו לא נאמר אלא בתוכם" עיי"ש בארוכה. ואכ"מ.

(4 מדרש אבכיר - הובא ביל"ש תרומה רמז שסח "ועשו ארון עצי שטים אמר להם תקנתם אכסניא לעצמי ועכשיו תקנו אכסניא לתורה שתהא שרויה אצלי שהיא שעשועי שהייתי משתעשע בה אלפים שנה קודם העולם שנאמר ואהיה אצלו אמון וגו'".

(5 ראה גם שמו"ר פרשה לד, ב "דבר אחר, ועשו ארון עצי שטים, מה כתיב למעלה: ויקחו לי תרומה, מיד ועשו ארון עצי שטים, מה התורה קדמה לכל, כך במעשה המשכן הקדים את הארון לכל הכלים, מה האור קדם לכל מעשה בראשית, דכתיב (בראשית א, ג): ויאמר

אלקים יהי אור, ואף במשכן בתורה שנקראת אור, דכתיב (משלי ו, כג): כי נר מצוה ותורה אור, קדמו מעשיה לכל הכלים. דבר אחר, ועשו ארון, מפני מה בכל הכלים האלה כתיב: ועשית, ובארון כתיב: ועשו ארון, אמר רבי יהודה בן רבי שלום, אמר לו הקדוש ברוך הוא יבואו הכל ויעסקו בארון כדי שיזכו כלם לתורה".

וראה יומא עב, ב: מכאן לת"ח וכו' "רבי יוחנן רמי, כתיב ועשית לך ארון עץ וכתוב ועשו ארון עצי שטים, מכאן לתלמיד חכם שבני עירו מצווין לעשות לו מלאכתו" עיי"ש. ובכ"מ.

(6 כפשטות הכתוב (תרומה כה, כב "ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפרת מבין שני הכרבים אשר על-ארון העדת את כל-אשר אצוה אותך אלבני ישראל") **ונועדתי לך שם גו'.**

וראה גם תנחומא פרשתנו ז: ולמה פי' בארון מלאכתו וכו' בשביל ששם צלו של הקב"ה שהוא מצמצם שם שכינתו וז"ל שם: "ויעש בצלאל את הארון. אין אתה מוצא באחד מכל כלי המשכן שעשה שם בצלאל כלום אלא בארון. וכל המלאכות האחרות, כל הכלים האחרות, באמירתו ובעצתו. ולמה פרש בארון מלאכתו לבד ועשאו בידו, בשביל ששם צלו של הקדוש ברוך הוא, שהוא מצמצם שם שכינתו. ולפיכך קראו בצלאל, שעשה צלו של הקדוש ברוך הוא בין שני הכרובים, שנאמר: ונועדתי לך שם ודברתי אתך וגו'".

ולהלן שם: שהמשכן כולו לא נעשה אלא בשביל הארון שהשכינה בתוכו וז"ל שם [יא]: "ראה מה הארון חביב, שהמשכן כולו לא נעשה אלא בשביל הארון, שהשכינה בתוכו. וכל הנסים שהיו נעשים לישראל, בארון היו נעשים, לפי שהשכינה בתוכו. ראה מה כתיב בו, וארון ברית ה' נסע לפניו דרך שלשת ימים לתור להם מנוחה (במדבר י, לג). והיה הורג נחשים ועקרבים ושורף את הקוצין והורג שונאיהן של ישראל". ובכ"מ.

היא בחינה אחת מענין בריאת האדם על ידי הנשמה שהיא חלק אלוה ממעל, ועל ידה הקדוש ברוך הוא מתדבק עם האדם להצילו וכאשר יקראהו שיענהו, כמו שכתוב (משלי יז, יז) ואח לצרה יולד, וכיוצא (תהלים צא, טו) יקראני ואענהו עמו אנכי בצרה אחלצהו, וזו בחינה בישראל יותר מהאומות עיי"ש. ובכ"מ.

11) להעיר מזוהר פרשתנו (רג, סע"ב "תא חזי, כיון דעאל שבתא, ואתטמר ההוא מדורא, כל אשין דאשא קשיא אתטמרו ואתכפיין, ואפילו אשא דגיהנם, וחייבין דגיהנם, אית לון נייחא. וכלא תתא ועילא אית להו נייחא. כד נפק שבתא, ומברכין ישראל על נורא, כדן נפקין כל אשין דמתטמרו, כל חד וחד לאתריה. ובגין דלא לאתערא אשא אחרא, כתיב (שמות ל"ה: ג') לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת, והא אוקמוה, אשא דמדבחא אמאי".

ועד"ז ח"ג רעג, א "ותרין ככרות בשבת, רמיזין לתרין יודין יאהדונהי. דאדני איהי יחידה מבעלה בשית יומין דחול, ובשבת נחית לגבה. ובגין דא בשבת, כל נשמתין ורוחין ונפשין נפקין ונחתין זוגות, ואין שטן ואין מזיק שליט ביומא דשבתא. ואפילו גיהנם לא שליט, ולא אוקיד בשבת. ובגין דא, (שמות ל"ה: ג') לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת. ודא אש נוכראה, אלא אש דקרבנא, אש דקדושה. ולית לארכאה בבציעא דלהון, דהא אתמר לעילא".

וראה שם ח"ב פט, סע"ב "תו אמר ר' שמעון, כתיב, (שמות לה) לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת. מאי טעמא. בגין דלא אתחזי דינא בהאי יומא. ואי תימא הא לגבוה סלקא. בכל מושבותיכם קאמר, ולא לגבוה. וההוא דסלקא לגבוה, לאכפיא לדינא אחרא סלקא. דתנינן, אית אשא אכלא אשא. ואשא דמדבחא, אכלא אשא אחרא" דלפי דאשא וחייבין גהינם אית לון נייחא בשבת נצטוו בפרשתנו (לה, ג) "לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת".

7) ר"פ תרומה "והנה עקר החפץ במשכן הוא מקום מנוחת השכינה שהוא הארון, כמו שאמר (שמות כ"ה: כ"ב) ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפרת, על כן הקדים הארון והכפרת בכאן כי הוא מוקדם במעלה, וסמך לארון השלחן והמנורה שהם כלים כמוהו, ויורו על ענין המשכן שבעבורם נעשה אבל משה הקדים בפרשת ויקהל את המשכן את אהלו ואת מכסהו (שמות ל"ה: י"א), וכן עשה בצלאל (שמות ל"ו: ח'), לפי שהוא הראוי לקדם במעשה. וסוד המשכן הוא, שיהיה הכבוד אשר שכן על הר סיני שוכן עליו בנסתר וכמו שנאמר שם (שמות כ"ד: ט"ז) וישכן כבוד ה' על הר סיני, וכתוב (דברים ה כא) הן הראנו ה' אלקינו את כבודו ואת גדלו, כן כתוב במשכן וכבוד ה', מלא את המשכן (שמות מ': ל"ד). והזכיר במשכן שני פעמים וכבוד ה' מלא את המשכן, כנגד "את כבודו ואת גדלו"; והיה במשכן תמיד עם ישראל הכבוד שנראה להם בהר סיני. ובבא משה (שמות ל"ד: ל"ד) היה אליו הדבור אשר נדבר לו בהר סיני. וכמו שאמר במתן תורה (דברים ד לו) מן השמים השמיעך את קולו ליסרך ועל הארץ הראך את אשו הגדולה, כך במשכן כתיב (במדבר ז פט) וישמע את הקול מדבר אליו מעל הכפרת מבין שני הכרובים וידבר אליו עיי"ש.

8) עירובין ב, א "אשכחן משכן דאיקרי מקדש, ומקדש דאיקרי משכן דאי לא תימא הכי, הא דאמר רב יהודה אמר שמואל שלמים ששחטן קודם פתיחת דלתות ההיכל פסולין, שנאמר ושחטו פתח אהל מועד בזמן שפתוחין ולא בזמן שהן נעולים, והא כי כתיב ההיא, במשכן כתיב, אלא, אשכחן מקדש דאיקרי משכן ומשכן דאיקרי מקדש" עיי"ש בארוכה. וש"נ.

9) תרומה כה, ח "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם".

10) ר"ח (שער האהבה פ"ו ד"ה ושני פסוקים) "נמצא כי עיקר דירת השכינה אינה אלא בנפש הזכה, והיינו (שמות כה, ח) ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, בתוכו לא נאמר אלא בתוכם, פירוש בתוך קרבם, וזו

12) ראה גם זהר פרשתנו ר, רע"א ויכול מאן דאשתדל באורייתא, כאלו אשתדל בהיכליה דקודשא בריך הוא. דהיכלא עלאה דקודשא בריך הוא, אורייתא איהי. וכד בר נש עסיק באורייתא, קודשא בריך הוא קאים תמן, ואצית לקליה, כמה דכתיב, (מלאכי ג) ויקשב יי וישמע וגוי. ואשתזיב בר נש מתלת דינין: מדינא דהאי עלמא. ומדינא דמלאך המות, דלא יכיל לשלטאה עליה. ומדינא דגיהנם" עיי"ש.

זח"א קלב, רע"א ויהאי חי אקרי, כמה דאוקימנא דכתיב (שמואל בכג) ובניהו בן יהודע בן איש חי וגוי. ועל דא כל מאן דאשתדל באורייתא חירו אית ליה מכלא בעלמא דין משעבודא דשאר עמין עובדי עבודת כוכבים ומזלות. חירו בעלמא דאתי בגין דלא יתבעון מניה דינא בההוא עלמא כלל" עיי"ש.

13) ירמי' כג, כט "הלוא כה דברי כאש נאס"ה' וכפטיש יפצץ סלע".

14) שה"ש ד, ג "כחוט השני שפתותיך ומדברך נאווה כפלח הרמון רקתך מבעד לצמתך".

15) יט, א ויהאמר רבי שמעון בן לקיש רשעים אפילו על פתחו של גיהנם אינם חוזרין בתשובה, שנאמר ויצאו וראו בפגרי האנשים הפושעים בי וגוי, שפשעו לא נאמר, אלא הפושעים, שפושעים והולכין לעולם. לא קשיא, הא בפושעי ישראל, הא בפושעי אומות העולם. הכי נמי מסתברא, דאם כן קשיא דריש לקיש אדריש לקיש. דאמר ריש לקיש, פושעי ישראל אין אור גיהנם שולטת בהן, קל וחומר ממזבח הזהב, מה מזבח הזהב, שאין עליו אלא כעובי דינר זהב, עמד כמה שנים ולא שלטה בו האור. פושעי ישראל, שמליאין מצות כרמון, שנאמר כפלח הרמון רקתך, ואמר רבי שמעון בן לקיש, אל תיקרי רקתך אלא ריקתך, שאפילו ריקנין שבך מליאין מצות כרמון, על אחת כמה וכמה" עיי"ש בארוכה.

16) ובפרט לפי פי' התוס' כאן ד"ה שאין (ראה חזא"ג שם "כפרש"י דינר זהב דבר

מועט לא חסר זהבה כו' עכ"ל ומדברי התוס' נראה לפרש דה"ק שלא היה העובי יותר מדינר זהב ואעפ"כ לא נשרף העץ שתחתיו שהזהב הדק מגין עליו ובדמיון זה פושעי ישראל שגם הם מלאים מצות כדכתיב כפלח הרמון וגוי ואלו המצות שהם דמיון הזהב כמ"ש הנחמדים מזהב הם מגינין עליהם מאש של גיהנם שלא ישלוט בהן" - **שהציפוי של זהב מגין על העץ שלא ישרף** וז"ל שם: בתנחומא יש שהיה משה תמיה על זה אי אפשר שלא ישרף העץ ואמר לו המקום כך דרכי באש של מעלה אש אוכלה אש ואינו מכלה כדכתיב והסנה איננו אוכל.

17) כפי פי' החדא"ג בתוס' (כנ"ל בהערה שלפנ"ז).

18) בתוס' עירובין (יט, רע"א): דפושעי ישראל פניהם משחירים* ואלו תלמידי חכמים כלל וכלל לא וז"ל שם ד"ה פושעי ישראל אין אור שולטת בהן ק"ו ממזבח הזהב: תימה דבמס' חגיגה (דף כז). עביד ק"ו מסלמנדרא דתלמידי חכמים אין אור שולטת בהן מק"ו וי"ל דפושעי ישראל פניהם משחירי ואלו תלמידי חכמי כלל וכלל לא (וראה לקמן הערה 60).

אבל כאן בהסוגיא אין רמז לחילוק זה (גם לא בפרש"י ותוס' כאן).

וראה עיון יעקב לעין יעקב כאן שגם התוס' כאן בא לתרץ קושיא הנ"ל. וצ"ע. וראה פי' הרי"ף וחידושים לע"י.

(* להעיר מר"ה (יז), א "אמר רבי יצחק בר אבין: ופניהם דומין לשולי קדירה. ואמר רבא, ואינהו משפירי שפירי בני מחוזא, ומקריין בני גיהנם"): **פניהם דומין לשולי קדירה.**

וראה מגילה יא, א "אחשורוש, אמר רב אחיו של ראש, ובן גילו של ראש. . ושמואל אמר, שהושחרו פניהם של ישראל בימיו כשולי קדירה".

19) **ראה תוס' כאן ד"ה סלמנדרא:** החלד והעכבר תרגמם יהונתן כרכושתא וסלמנדרא. ערוך.

פרש"י חולין קכז, א ד"ה סלמנדרא שרץ הנוצר מן האור מעצי הדס על ידי כשפים והסך מדמו אין האור שולט בו וקים ליה לר"ע דמינא דצב הוא".

20) **ראה פרש"י כאן ד"ה סלמנדרא:** חיה הנבראת מן האור כשבוערין אש במקום אחד שבע שנים תמיד בלי הפסק. **ענף יוסף לע"י כאן. ערוך השלם בערכו.**

21) **ראה ענף יוסף לע"י (בשם הר"מ דליאון).**

22) **מצות מל' צוותא וחיבור (לקו"ת בחוקותי מה, ג** "דהנה המצות הן רמ"ח מ"ע ושס"ה ל"ת. והנה השס"ה ל"ת הן להפריד את הרע אבל רמ"ח מ"ע הן הנקי אברין דמלכא כמו למשל אבר הוא כלי אשר בו נמשך חיות ממקור החיות אשר שורה במוח כן הוא כאן כי המצוה היא כלי לאורו ית' הנמשך מסתימא דכל סתימין למטה להשגת האדם השפל ואורו ית' המלוּבש בה הוא הנקי יין מלכות רב כיד המלך אין סוף לאורו ית' והוא כוונת המצוה שהוא להמשיך אורו ית' למטה ע"י כלי המצוה והתורה הלזו והוא לשון צוותא לשון חיבור").

23) **תניא פ"ה** "הרי כשאדם יודע ומשיג בשכלו פסק זה כהלכה הערוכה במשנה או גמרא או פוסקים הרי זה משיג ותופס ומקיף בשכלו רצונו וחכמתו של הקב"ה דלית מחשבה תפיסא ביה ולא ברצונו וחכמתו כי אם בהתלבשותם בהלכות הערוכות לפנינו וגם שכלו מלוּבש בהם והוא יחוד נפלא שאין יחוד כמוהו ולא כערכו נמצא כלל בגשמיות להיות לאחדים ומיוחדים ממש מכל צד ופנה" עיי"ש בארוכה.

- **ועפ"ז הוא רק ע"י ידיעת התורה (וכן "כולא חד" דלקמן), משא"כ באם לא ידע כו', אף ש(בתושב"כ) מברך ברכת התורה**

(ראה לקו"ת ויקרא ה, ב "כי הנה ענין הלימוד במקרא אינו ע"ד לימוד משנה ותלמוד שהעיקר הוא להשיג החכמה שבהן שע"ז יתקשר שכל האדם בחכמה זו שבתורה כו' אלא דצריך ג"כ להוציא הדברים בדיבור פה דוקא אבל מ"מ אם אומר ההלכה ואינו מבין אינו נחשב לו ללימוד כלל כמ"ש במ"א סי' נ', משא"כ בעסק המקרא ותשב"כ אם מוציא בשפתו אע"פ שאינו מבין אפי"פ המלות מפני שהוא ע"ז ה"ז מקיים מצות ולמדתם, שלפיכך כל ע"ה מברך ברכת התורה בשחר לפני הפסוקים וכן כשעולה לס"ת, וכ"כ בפרדס שכ"ז פ"א גבי לימוד המקרא שגם מי שלא יבין לחבר התיבות גם הוא אם יעסוק בו יומם ולילה שכרו אתו ופעולתו לפניו כו', ואדרבה כתב והלומד בתורה לדעת כמי שלומד בספר זכרונות כו' הלואי שלא יפסיד כו' עיי"ש עיי"ש).

ויל"ע בהמשך תער"ב (שלהי תער"ג. ד"ה ויגדלו הנערים תרע"ה).

24) **תניא שם ובפכ"ג.**

25) **אבל אין הפי' שאלו שבסוג השני הם יותר בעלי עבירה מכמו הסוג הא' דבת"ח. וראה תו"א (פ, סע"ג): ע"ד מארז"ל ע"פ כו' שאפילו ריקנין שבך מלאים מצות כרימון כי ריקנים אין פי' פושעים ומורדים ח"ו רק שאין בהם תורה, אבל מלאים מצות וד"א וז"ל שם: "ומי שאינו יכול ללמוד כלל ולקבוע עתים לתורה עליו נאמי ג"כ מעסיס רמוני ע"ד מארז"ל ע"פ כפלח הרמון רקתך שאפי' ריקנין שבך מלאים מצות כרמון. כי ריקנים אין פי' פושעים ומורדים ח"ו רק שאין בהם תורה אבל מלאים מצות ודרך ארץ. והרי המצות מעוררים ג"כ גילוי תענוג העליון וכנודע מענין ריחא דלבושייכו כו' כי נעוץ תחלתן בסופן. ולכן נקי עסיס רמוני שהוא ג"כ משיב את הנפש" עיי"ש. ומה שנק' פושעי ישראל ראה לקמן בפנים ס"ו. ובהערה 34.**

אבל ראה תו"א מו, ג "אך הנה אמרו אפילו פושעי ישראל מלאים מצות כרמון ומ"מ

שעשה בפו"מ שהיא פנימית רצונו למעלה וגם שטומאת העבירה כיבה לכוונה שהיה בפועל מעשה המצוה אבל גופה של המעשה הרי הוא עצם רצונו ואין לה כיבוי מן הטומאה כלל משום דגם חשך לא יחשיך ממך וכנ"ל וע"כ גם פושעי ישראל יש להם כו' ומזה מוכרח לומר דיוכל להיות דבר והיפוכו כנ"ל דגם בשעה שבורח מחזיר את ראשו לאחוריו כמו לשכון בתו"מ דפושעי ישראל וכה"ג וד"ל".

26) ראה תו"א (סח, ב) בהמשך להמבואר דהמצות הן לבושים ומקיפין והתורה היא מזון ופנימיות: "אבל ת"ח אין אור של גיהנם שולט בו כי התורה והמצות הן הממרקות מבית ומבחוץ" וז"ל שם: "והנה המצות הן לבושין ומקיפין והתורה היא מזון ופנימיות שבהם ממשך אור א"ס ב"ה להיות שורה על נפשו בבחי' מקיף וגם להיות הנפש תוכה רצוף אהבה בבחי' פנימית. וע"ז נאמר כי הוי"ה אלקיך אש אוכלה הוא. פי' הוי"ה בחי' תורה. ואלקיך פי' בחי' מצות הן הם כמו האש ע"ד משל שאם נותנים אש תוך הכלי וסביבותיו הרי ממילא שולט האש מעבר אל עבר ושורף ומכלה לגמרי. כך התורה והמצות ע"י שהם בבחי' פנימיות ובבחינת מקיפין הרי יש בהן כח לכלות ולשרוף לגמרי את חומריות נפש הבהמית וגסותה שהיא המסתרת ומעלמת על אור ה' א"ס ב"ה להיות נראה ליש ודבר בפני עצמו שלכן היא צריכה למירוק בגיהנם אבל תלמיד חכם אין אור של גיהנם שולט בו כי התורה והמצות הם הממרקות מבית ומבחוץ ונגלה כבוד ה' למטה כמו למעלה. וזהו שכתוב והר סיני עשן כלו מפני אשר ירד עליו ה' באש וידבר הוי"ה אליכם מתוך האש וגו'".

אלא שבתו"א שם מבאר ב' הענינים בת"ח גופא, דהרי כל האומר אין לי אלא תורה כו' (יבמות קט, ב) דתניא רבי יוסי אומר כל האומר אין לו תורה אין לו תורה פשיטא אלא כל האומר אין לו אלא תורה אין לו אלא תורה, הא נמי פשיטא אלא דאפילו תורה אין לו מאי טעמא אמר רב פפא אמר קרא ולמדתם ועשיתם כל שישנו בעשיה ישנו בלמידה כל שאינו בעשיה אינו

אין ממשיכין כלום. אלא הענין הוא שהמשכת קדושה העליונה הוא ע"י שמחה של מצוה דוקא וכדכתיב תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה. והשמחה היא מצד התבוננות מזה עצמו איך שהמצות הם בחינת אור א"ס ב"ה עצמו בחי' אדון הנפלאות וכו'. ולזה ישמח לבו בקיום המצות אשר קדשנו במצותיו ממש והוא בחי' חמר חווריין עתיק שהוא בחי' ענג העליון להתענג על ה' ממש" עיי"ש

(ובאוה"ת לשם ויחי תתשל, ב) אמנם הנה אמרו אפי' פושעי ישראל מליאים מצות כרימון ומ"מ ע"י המצות שלהם לא נעשה המשכה כלל (צ"ע מני"ל הא וצ"ל דכוונתו שאין נמשך גלוי בנפש וכה"ג כ' במ"א פי' ראה ע"פ אחרי ה' תלכו בענין עבירה מכבה מצוה דאין ר"ל שמכבה המצוה ממש דא"כ מי שמחצה עוונות ומחצה זכיות נתכבו כל מצותיו ואיך נקי בינוני בגמי' אלא דר"ל שמכבה את האור שהי' נמשך להנפש לסייע בעבודת ה' ע"י המצוה שעשה) והיינו לפי שהמשכת קדושה עליונה במצות היא ע"י שמחה של מצוה דייקא וכדכתי' תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה כו' דהיינו שמחמת ההתבוננות כמש"ל איך שהמצות הם מבחי' א"ס ב"ה עצמו אדון הנפלאות כו' ישמח לבו ויגל אף גילת ורנן בקיום המצות אשר קדשנו במצותיו במצותיו ממש" עיי"ש בארוכה).

ד"ח קי, ג "וראיה לכל זה הוא ממה שמצינו בבי' דברים א' בענין מצות ת"ת דבע"ק מותר בד"ת וגם אשר טמאו נפשם בדבר איסור מ"מ אין ד"ת שלהם נמאס כלל שגם שעבירה מכבה מצוה אבל אינו מכבה אור דתורה לפי שכאשר אומר דבר ה' שהוא פנימית רצונו וחכמתו שבה בגלוי במ"ת אע"פ שמתגלה ומתלבש בהבל פה האדם הזה שהוא טמא בטומאת גופו ונפשו כו' אינו גורע כלל אור אלקי שבדבר ה' זה ששונה ולומד דד"ת אין מקבלים טומאה כלל וד"ל. וראיה ה' מן מעשה המצות בגשמיות דאמרו שגם פושעי ישראל מלאים מצות כרמון ע"כ כל ישראל יש להם חלק לעוה"ב דאע"פ שעבירה מכבה מצוה הרי אינו מכבה לשרש אור אלקי שבמצוה זו

בלמידה, ואיבעית אימא לעולם כדאמריתו מעיקרא כל האומר אין לו אלא תורה אין לו אלא תורה לא צריכא דקא מגמר לאחריני ואזלי ועבדי מהו דתימא אית ליה אגרא לדידיה קא משמע לן, **אבל בכללות הר"ז ב' סוגים בבני"י**

(ראה אגה"ק ס"ה "אך אחר בריאת האדם לעבדה כו' אזי כל אתדלי"ע לעורר מדת חסד עליון הוא באתדל"ית בצדקה וחסד שישראל עושין בעולם הזה לכן אמרו רז"ל כל האומר אין לו אלא תורה בלי גמ"ח אפילו תורה אין לו אלא לעסוק בתורה ובגמ"ח כי הנה הגם דאורייתא מחכמה נפקת ובאורייתא מתקיים עלמא ובאינון דלעאן בה כי בדבורם ממשיכים הארות והשפעות (נ"א והשראות) ח"ע מקור התורה לבחינת אותיות הדבור שבהן נברא העולם כמארז"ל א"ת בניך אלא בוניך הרי המשכה זו היא בחינת ירידה גדולה ולזה צריך לעורר חסד עליון הנמשך כמים ממקום גבוה למקום נמוך באתדל"ית בצדקה וחסד תתאה שממשיכי חיים וחסד להחיות רוח שפלים ונדכאים. וז"ש אל יתהלל חכם בחכמתו כו' כ"א בזאת יתהלל כו' כי אני ה' עושה חסד כו' כי החסד הוא הממשיך חיי החכמה למטה וא"ל הרי נקראת חכמתו לבדו בלי המשכת חיים ממנה ח"ו. ובזה יובן מ"ש האריז"ל שיש ב' מיני נשמות בישראל נשמות ת"ח העוסקים בתורה כל ימיהם ונשמות בעלי מצות העוסקים בצדקה וגמ"ח. דלכאורה הרי גם ת"ח צריכים לעסוק בגמ"ח כמארז"ל שאפילו תורה אין לו אלא שהת"ח שתורתן עיקר ורוב ימיהם בה ומיעוט ימיהם בגמ"ח הנה פעולת אתערותם דלתתא לעורר חסד עליון להמשיך ולהוריד אוא"ס המלוּבש בחכ"ע מקור תורת ה' שבפיהם הוא רק לעולם הנשמות שבבריאה ע"י עסק התלמוד ולמלאכים שביצירה ע"י לימוד המשנה יען היות חיות הנשמות והמלאכים נשפעות מצירופי אותיות הדיבור היא תורה שבע"פ ומקור האותיות הוא מח"ע כנ"ל אך להמשיך ולהוריד הארה וחיות מבחינת הבל העליון ה' תתאה לעולם הזה השפל שהוא צמצום גדול ביתר עז לא די באתעדל"ית של ת"ח העוסקים מיעוט ימיהם בצדקה וגמ"ח

אלא על ידי אתערותא דבעלי מצות העוסקים רוב ימיהם בצדקה וגמ"ח (וכמ"ש בלק"א בח"א פל"ד) ולכן נקראו תמכי אורייתא והן בחינות ומדרגות נוי"ה להיותן ממשיכין אור התורה למטה לעולם העשיה. ובזה יובן למה נקרא הצדקה בשם מעשה כמ"ש והיה מעשה הצדקה שלום ע"ש שפעולתה להמשיך אור ה' לעולם העשיה" עיי"ש. **ובכ"מ**, וזהו **ב' המימרות שבגמ'.**

(27 להעיר מאוה"ת במדבר ע' קכב "זהו כענין חיות ותוכיות הרמון, שאין בו אחיזה לחיצוני, אך גלגל חמה זהו כמו קליפת הרמון שהוא ג"כ סובב על הרמון כמו הגלגל שהוא אהל ונרתק להחמה, ממנו לבד יש אחיזה לחיצונית, יעו"ש בלק"ת מהאריז"ל שזהו והחיות רוי"ש רצוא כמנין רמון, ושוב כמנין מט"ט כולו, רצוא אותיות צואר דאימא עילאה שהיא גרון עכ"ד, והיינו כי גרון יש בו ב' בחי' האי מצרים נקי מצר הגרון הב' בחי' גבוה בהמ"ק נקי צואר, והיינו שע"י הרצוא בתפלה מפרידי הקליפוי מבחי' מט"ט הנקי רמון שיתפרדו כל פועלי און, ואזי מתעלה מט"ט שקושר כתרים לקונו כו' ונעשה צואר דקדושה עליונה כמגדל דוד צוארך כו', וכן המילה להפריד מה שהקליפה מכסה על הפרי ע"ד תוכו אכל וקליפתו זרק כו' וזהו כפלח הרמון רקתך שה"ש ס"י ד' ג' וארז"ל בשה"ש רבה ובגמ' סוף חגיגה הריקן שבך מלא מצות כרמון, אך פלח הוא לשון בקוע כמו יפלח כליותי, והיינו שבקע הקליפה של הרמון וזרקו ותוכו מלא מצות כרמון כו' ופילוח זה עיקרו ע"י המילה" עיי"ש בארוכה. **פלח הרמון שה"ש נג, ב.**

(28 ב"מ לג, ב "מאי דרוש כדדריש רבי יהודה ברבי אלעאי מאי דכתיב (ישעיהו נח, א) הגד לעמי פשעם ולבית יעקב חטאתם, הגד לעמי פשעם אלו תלמידי חכמים ששגגות נעשות להם כזדונות ולבית יעקב חטאתם אלו עמי הארץ שזדונות נעשות להם כשגגות והיינו דתנן ר' יהודה אומר הוי זהיר בתלמוד ששגגת תלמוד עולה זדון". **וש"נ.**

וויבאלד עס איז ניטא דער "ליראות" איז במילא אויך ניטא דער "להשתחוות", און די השתחוואה וואס איז יע פאראן היינט איז בלויז "בבחי" חיצונית", אז ער האט א "רצון אחר ומחשבה אחרת בפ"ע", מער ניט - ער איז "מכניע את הגוף שלא ימרוד" עיי"ש בארוכה. **וש"נ) לענין מעלות הביטול שבזה"ג לגבי העבודה שבזמן הבית.**

30) סנהדרין לט, סע"א "א"ל בנורא טביל דכתיב (ישעיהו סו, טו) כי הנה ה' באש יבא ומי סלקא טבילותא בנורא א"ל אדרבה עיקר טבילותא בנורא הוא דכתיב (במדבר לא, כג) וכל אשר לא יבא באש תעבירו במים".

31) ע"ח הובא בתניא פ"ו "ולכן נקרא עולם הזה ומלואו עולם הקליפות וסטרא אחרא ולכן כל מעשה עוה"ז קשים ורעים והרשעים גוברים בו כמ"ש בע"ח שער מ"ב סוף פ"ד".

32) ראה תוס' ד"ה שאין, ובחדא"ג [נעתק לעיל הערה 16]. **וע"פ המובן בפ"י המשניות להרמב"ם כלים פ"א מ"ד, וכפי מהר"י קורקס בדעתו**

(הובא לעיל ע' 311 הערה 20 וז"ל בתוי"ט שמובא שם: "מפני שהן מצופין. כתב הר"ב ה"ק וחכמים מטמאים כו' דאל"ה יש לטהרן משום כלי עץ העשויין לנחת. . ולשונו של הרמב"ם גם הוא מורה יורה כפרש"י שכך כתב שם בפ"א שצפוייהן כבטלין לגביהן. דמשמע ודאי דה"ק. דזה שהיו ראויין להתטמא מפני הצפוי שלהן הרי הן כבטלין לגביהן. אבל בפ"ד מהלכות כלים כתב בהפך וז"ל כלי עץ וכו' שציפם במתכת טהורין ואין מקבלין טומאה מאחר שציפם בטלים. הצפוי עצמו טהור כמו שבארנו ע"כ. וכתב עליו הכ"מ בשם הר"י קורקס ז"ל דהרמב"ם סובר דאדרבה כל החפויין טהורין ודתנן ברפכ"ב דכלים וחיפן בשיש טהורין לאו דוקא שיש שהוא אבן ה"ה מתכת דכל החפויין טהורין הן. והא דאמרינן בגמרא גבי שלחן דרחמנא קרייה עץ. היינו דאל"ה משום צפוי הוי טהור. דציפוי מטהרו ולא היו צריכין להזהיר שלא

וראה הל' ת"ת לאדמוה"ז פ"ד ס"ג "ולא אמרו חכמים לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אפילו שלא לשמה אלא כשמקיים המצות שלומד בתורה רק שאינו לומד ומקיים לשם שמים אלא מיראת העונש בעולם הבא או אפילו בעולם הזה או מאהבת השכר לקבל פרס בעולם הבא או אפילו בעולם הזה עושר וכבוד שלמשמאילים בה הניתן מן השמים או אפילו ליקח [ל]עצמו כבוד וגדולה שיקראוהו רבי ויהיה ראש ישיבה אבל אם אינו מקיים מה שלומד נקרא רשע ועליו אמר הכתוב ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חוקי וגוי וכל תלמיד חכם המזלזל במצות ואין בו יראת שמים הרי הוא כקל שבצבור וגרוע מעמי הארץ שזדונות נעשים להם כשגגות ולזה נעשים שגגות כזדונות ועליו אמרו חכמים לא זכה נעשית תורתו לו סם המות" עיי"ש בארוכה.

29) ולאידך: יש מעלה בקיום המצות (שבאנשים פשוטים) - הביטול והקב"ע הנעשה בקיומן, משא"כ (בת"ח ו) בלימוד התורה מכיון שעיקר (עבודתם) הוא (ב)השגה אינו מורגש בזה ביטול רצונו לגבי רצה"ע.

וראה לקו"ש (ח"ט ע' 73 "בשעת א איד איז מקיים מצות ווען ביי אים איז מאיר אלקות בגילוי, האבנדיק דאן א געשמאק אין זיין עבודה, איז דא במילא אריינגעמישט אויך זיין מציאות, און עם דריקט זיך ניט אויס אזוי שטארק זיין ביטול צום אויבעדשטן; משא"כ ביים מקיים זיין מצות אין זמן החשך, איז דא ניט אריינגעמישט מציאות האדם און עס קומט צום אויסדרוק דער ביטול פון דעם אידן. און הגם אז בזמן הגלות "אין אנו יכולים (לעלות וליראות ו)להשתחוות לפניך"; דוקא בזמן הבית, ווען אלקות איז געווען בגילוי - "ליראות", ס'איז געווען ראיית אלקות וכדרך שבא לראות כך בא ליראות" - האט די ראי' געבראכט צו השתחוואה "בבחי" פנימיות", צו "בטל רצונך מפני רצונו", אז ער איז נתבטל געווארן לגמרי און האט אנגעווארן זיין אייגענעם רצון; משא"כ בזמן הגלות,

עול מצוה זו כעובר על מ"ע דתפילו וציצית וכה"ג (כי קרקפתא דלא מנח תפילין נקי פ"י בגופן וזה נקי פושע בנשמתו כו') כי ציווי זה דוידעת ושמע ישראל כו' הרי כל חיי נפשו האלקי באור תו"מ ועבודה שבלב תלויין בזה וכל איש כפי ערכו גם אם אינו רק יודע ספר צריך לייגע עצמו בכל יכולתו ביחוד אלקות דסובב וממלא הוי' ואלקי וזה כל האדם בכל ימי חייו להיות אור אחדות ה' ממש נקבע במוחו ולבבו וכל אשר פורק עול בזה ומטעה עצמו בדמיונות שוא ומדוחים כמו בשפלות של שקר הנ"ל אין זה רק עצת היצר להדיחו ולהרחיקו מאור פני אלקי שלא יראה אור ה' במוחו ולבבו".

35 פסחים נו, א "תנו רבנן, ששה דברים עשה חזקיה המלך, על שלשה הודו לו, ועל שלשה לא הודו לו, גירר עצמות אביו על מטה של חבלים והודו לו" עיי"ש.

ובפרש"י ד"ה גירר עצמות אביו: משום כפרה ולא קברו בכבוד בדרגש ומטה נאה ומפני קידוש השם שיתגנה על רשעו ויוסרו הרשעים.

ברכות י, ב "תנו רבנן ששה דברים עשה חזקיהו המלך, על שלשה הודו לו, ועל שלשה לא הודו לו. על שלשה הודו לו. . גירר עצמות אביו על מטה של חבלים והודו לו".

ובפרש"י ד"ה גירר עצמות אביו: לפי שהיה רשע בזהו ולא נהג בו כבוד בקבורתו להוציאו כהוגן במטות זהב וכסף.

36 ראה לעיל הערה 10.

37 ריש הל' ביהב"ח "מצות עשה לעשות בית לה' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות. וחוגגין אליו שלש פעמים בשנה שנאמר (שמות כה ח) ועשו לי מקדש. וכבר נתפרש בתורה משכן שעשה משה רבנו. והיה לפי שעה שנאמר (דברים יב ט) כי לא באתם עד עתה וגו'".

יגעו. אבל קרייה עץ דלא להוי בטיל לגבי צפוי. אבל שאר כלים ודאי בטלין גבי צפויין כיון דכל צפוי טהור והכלי מצופה בדבר טהור הרי גם הוא טהור והיא היא המסקנא דאיבעית אימא" עיי"ש בארוכה), **שטעם רבנן (בגמ' לפני"ז שהמזבחות אינן מקבלים טומאה) מפני שהו מצופין היינו (גם) שהציפוי מבטל להכלי שלא יקבל טומאה, תומתק ביותר השייכות כאן (ראה לקמן בפנים סי"א) בפושעי ישראל שהמצות (שהם לבושים - ציפוי) פועלים הביטול דמהותם (שע"ש זה נקראו) פושעי ישראל, שאין אש של גהינום שולטת.**

33 מנחות צט, ב "ואמר ריש לקיש תלמיד חכם שסרח אין מבזין אותו בפרהסיא שנאמר (הושע ד, ה) וכשלת היום וכשל גם נביא עמך לילה כסהו כלילה".

34 ועפ"ז מתורץ דיוק התוס' כאן ד"ה פושעי ישראל "נראה לי דלאו במושעי ישראל בגופן דהא אמרינן בראש השנה (דף יז.) פושעי ישראל בגופן גיהנם כלה והם אינם כלים אלא במושעי קצת קאמר ומשום דמסיק להו אברהם לכולהו חוץ מבעלי הכותית (דמבשקר ליה) ערלתיה כדאמר בריש עושין פסין (עירובין דף יט.) וכי אמרינן בסוף הזהב (ב"מ דף נח:) הכל יורדין ועולין חוץ משלשה לאו בגיהנם מיירי אלא במקום אחד לידון הן יורדין ואף הנידון לאחר שנים עשר חדש עולין ואין נידונין יותר משנה תמימה" **ובמפרשי הע"י - כי זה שנק' פושעי ישראל הוא לא מצד היותם פושעים יותר מת"ח. וראה לעיל הערה 25.**

ולהעיר דגדולה מזו מצינו בהקדמה לאמ"ב (הובא בד"ה זכור תר"פ ספ"א) דמי שאינו משתדל להבין אחדות הוי' הוא בכלל "**פושעי ישראל (בנשמתם)**" וז"ל שם: "ומעתה כל איש ישים אל לבו במעט זמן שיפנה מעסקיו לא יקטן בנפשו באמרו מצד שפלותו והכרתו בפחיתות ערכו ורוב טרדתו כו' מי אנכי שאבא למעלות ומדרגות ההתבוננות העמוקות מכלי מוחו ולבו ולמה אלך בגדולות ונפלאות ממני כו' ידע נאמנה שמתחייב בנפשו ממש וכמעט קשה פריקות

ספהמ"צ מ"ע כ "היא שצונו לבנות בית הבחירה לעבודה, בו יהיה ההקרה והבערת האש תמיד ואליו תהיה ההליכה והעליה לרגל והקבוץ בכל שנה. והוא אמרו יתעלה ועשו לי מקדש" עיי"ש בארוכה. **הובאו (ב' הדיעות) ונתבארו בלקו"ש חי"א ע' 116 ואילך.**

38) יומא כא, א "והאמר ר' לוי דבר זה מסורת בידינו מאבותינו מקום ארון אינו מן המדה ואמר רבנאי אמר שמואל כרובים בנס היו עומדין" עיי"ש.

מגילה י, ב "ואמר רבי לוי, דבר זה מסורת בידינו מאבותינו: מקום ארון אינו מן המדה".

ב"ב צט, א "מסייע ליה לרבי לוי דאמר רבי לוי ואיתימא רבי יוחנן דבר זה מסורת בידינו מאבותינו מקום ארון וכרובים אינו מן המדה". **וראה לקו"ש חי"א ע' 319 ואילך.**

39) שרת הרשב"א ח"א סי' תיח "והחלק השני הנמנע אשר נבין מניעתו אפילו בחק השם ית' משבושי האמונות. ושלא יתואר האל ביכולת לשנותו מפני שנדין לטבע הדבר ההוא חלק מהמציאות בשום צד. ואיך ימצא דבר שאפילו אחר המצאו המונח יקרה מה שאינו. והיותר מפורסם ממנו זה הנמנע תחלה לקבוץ שני ההפכים בנושא אחד בזמן אחד מצד אחד. וכל שכן שני הסותרים שהענין בס' יותר מבואר הנמנע מההפכים והם החיוב והשלילה. משל בסותרים כאמרנו בראובן שהוא רוכב ובלתי רוכב יחד בנקדה אחת נרמזת מהזמן או כותב ולא כותב יחד. כי הסותרים בשום פנים לא יתקבצו. ועל כן יחלקו האמת והשקר תמיד. והמשל בהפכים כאמרנו. בהמצאת מספר שיהיה זוג ונפרד יחד או כאמרנו בהמצאת זמן עבר ועתיד יחד מצד אחד. ואיך כי העבר הוא שלא נשאר חלק ממנו שלא נפסד. והעתיד הוא שלא התחיל חלק ממנו להתחדש. ואיך ימצא יום שיקרא אתמול ומחר יחד שלא על שתי הבחינות. זה בודאי מאמר סותר עצמו והוא מבואר המניעה שלא תשתנה. וכבר מצינו

במספר תועלות חכמת המחקר באמונתנו האמנה זה המין מן הנמנע שנזכרנו שם שהם מינים מצד הנמנע. כאמרנו באל שיחלק כמותו הנכבד או שיגשים עצמו או שישנה בעצמו שום שנוי או שיברא כמותו מכל צד או דומה לו בשום דבר. שיאמר על שניהם באמת שלא על דרך השתוף הגמור שאלו הענינים החמשה לא נאמין בשום פנים שיתואר האל ביכולת על אחד מהם" עיי"ש בארוכה.

ס' החקירה להצ"צ ע' 68 ואילך "עייין בתשובת הרשב"א סי' תי"ח בענין דעת הפילוסופים האומרים שיש לנמנע טבע קיים כאמרנו בראובן שהוא רוכב ובלתי רוכב יחד בנקודה אחת נרמזת מהזמן או כותב ולא כותב יחד כו' או כאמרנו בהמצאת זמן עבר ועתיד יחד כו' ואיך ימצא יום שיקרא אתמול ומחר [נוסח א] יחד כו' עיי"ש. והרשב"א לא ס"ל כן שלגבי הקב"ה אין שום נמנע. אכן ענין השקר הנ"ל שיהיה שנה כמו שהיא עכשיו ממש ושנאמר שיש בה ששים רבוא ימים זהו הכל מודים שהוא שוא ושקר, וענין שיש לנמנע טבע קיים אינו ערוך כלל לענין זה, דהא הוא שוא ושקר. משא"כ ענין לנמנע טבע קיים יש חולקי' ע"ז שהקב"ה שהוא אדון הנפלאות לא יבצר ממנו לעשות נס ופלא גם בענין שהוא נראה נמנע אצלינו" עיי"ש בארוכה.

40) ראה תניא פנ"א-נג. ספ"ל ז.

41) שהש"ר פ"ד, יג "ד"א שלחך פרדס רמונים, דמייה לפרדס רמונים, לישן בני נש הוא מה שלח פלוני לארוסתיה רמונים, ר' חנינא ור' סימון חד אמר היא הכניסה לו שלש עשרה, והוא הכניס לה שלש עשרה, היא הכניסה לו שלש עשרה מה שמפורש בואלה שמות (שמות כ"ה) וזאת התרומה [וגו'] זהב וכסף ונחשת ותכלת וארגמן ותולעת שני ושש ועזים ועורות אלים מאדמים ועורות תחשים ועצי שטים אבני שהם ואבני מלואים, והוא הכניס לה שלש עשרה מה שמפורש ביחזקאל (יחזקאל ט"ז) ואלבישך רקמה, ר' סימי אמר פורפירא תרגם עקילס אפליקטא, (שם) /יחזקאל ט"ז/ ואנעלך תחש, תחת עורות תחשים,

ואחבשך בשש, תחת שש ועזים, ואכסך משי, ר' איבו אמר עשאן ממש בעולם, ור' יהודה בר' סימון אמר הקיפן ענני כבוד, המדי"א (שמות י"ג) לא ימיש עמוד הענן, ואעדך עדי, זה זיין עיי"ש בארוכה.

זח"ב קמה, א "אבני שהם וגו'. כל הני תליסר אינון ואינון תקונא דמשכנא. ואהדרנא למלי קדמאי, זהב הא אתמר דשבעה זיני זהב אינון. ואי תימא דזהב איהו דינא, וכסף איהו רחמי, ואסתלק זהב לעילא מניה. לאו הכי, דודאי זהב סליק יתיר איהו על כלא, אבל זהב בארח סתם איהו, ודא זהב עלאה, דאיהו שביעאה מכל אינון זיני זהב, ודא איהו זהב דנהיר ונציץ לעיינון, ודא איהו דכד נפיק לעלמא, (ד"א ל"ג נפיק) מאן דאדבק ליה, טמיר ליה בגויה, ומתמן נפקי ואתמשכן כל זיני זהב" עיי"ש בארוכה.

תנחומא תרומה ה "דבר אחר, ותכלת וארגמן, וערת אילם, שמן למאר וגו'. אמר רבי יהודה בר רבי סימון: אמר הקדוש ברוך הוא לישראל: לא תהיו סבורים שאתם גומלים עלי. שלשה עשר דברים שהפרשתם לי, כנגד שלשה עשר דברים שעשיתי לכם במצרים. ואלו הן: ואלבשך רקמה, ואנעלך תחש, ואחבשך בשש, ואכסך משי, ואעדך עדי, ואתנה צמידים על ידיך, ורביד על גרויך, ואתן נזם על אפך, ועגילים על אזניך, ועטרת תפארת בראשך (יחזקאל טז י, יב), ולחמי אשר נתתי לך סלת ושמן ודבש האכלתיך (יחזקאל טז, יט). הוי, כנגד שלשה עשר דברים שהפרשתם לי, ואני מעלה עליכם שאתם גומלים עלי. אמר דוד: אשירה לה' כי גמל עלי (תהלים יג, ו). ולעולם הבא אני פורע לכם כנגד שלשה עשר דברים אלו, וברא ה' על כל מכון הר ציון. ועל מקראה ענן יומם ועשן נגה אש להבה לילה לילה כי על כל כבוד חפה, וסכה תהיה לצל יומם מחרב ולמחסה ולמסתור מזרם וממטר (ישעיה ד, ה-ו). אתם פורעים לי, ואני מעלה עליכם כגומלים עלי. וכתוב: בתרה, אשירה נא לידידי (ישעיה ה, א). הוי, אשירה לה' כי גמל עלי עיי"ש.

הובא בפרש"י ר"פ תרומה "דבר אלבני ישראל ויקחולי תרומה מאת כל-איש אשר ידבנו לבו תקחו את-תרומתי" ד"ה תקחו את תרומתי: אמרו רבותינו שלש תרומות אמורות כאן, אחת תרומת בקע לגלגלת שנעשו מהם האדנים, כמו שמפרש באלה פקודי, ואחת תרומת המזבח בקע לגלגלת לקפות לקנות מהן קרבנות צבור, ואחת תרומת המשכן נדבת כל אחד ואחד (תלמוד ירושלמי שקלים א'). י"ג דברים האמורים בענין כלם הצרכו למלאכת המשכן או לבגדי כהנה כשתדקדק בהם. ועוד.

וראה אוה"ת תרומה ע' א'שפג "וזאת התרומה אשר תקחו מאתם זהב כו'. הנה מנה כאן י"ג דברים והן לנגד י"ג ת"ד שנק' י"ג מדה"ר שנמשך ע"י המצות דוקא, כי הנה שרש המצות הוא בבחי' פנימי רצה"ע שנק' פנימי א"א והיינו בחי' יג"מ חוורתי דעת"י שבארחין דגלגלתא כמ"ש באד"ר. . והוא בחי' עצמיות התעגוג הפשוט המלושב ברצון של כל מצוה ומצוה ועי"ז נמשך תוס' אור מעצמות אוא"ס שלפני הקו כו' ע"כ אי וזאת התרומה זהב וכסף י"ג דברים שהן הארת י"ג ת"ד שע"י י"ג חוורתי, וזהו ג"כ ענין י"ג תיבות שבישתבח שיר ושבחה כו"י **(ושם: שהם לנגד הי"ג ת"ד כו' שנמשך ע"י מעשה המצות דוקא).**

א'שצ "וזאת התרומה אשר תקחו מאתם זהב כסף ונחושת פירש"י שהן י"ג דברים וצ"ל שהרי נמנה כאן ט"ו דברים ונדחק הרא"ם איך הם י"ג דברים הרי יש כאן ט"ו דברים ונדחק לפרש דתכלת וארגמן ותולעת שני כיון שהנך שלשה מיני צמר הם ע"כ גחשבים לא' לכן הם י"ד דברים, ובמח"כ נעלם ממנו המדרש בשה"ש ע"פ שלחייך פרדס רמונים דכ"ז ע"ד וז"ל היא הכניסה לו שלש עשרה שמפורש באלה שמות וזאת התרומה זהב וכסף ונחושת ותכלת וארגמן ותולעת שני ושש ועזים ועורות אלים מאדמים ועורות תחשים ועצי שטים אבני שוהם ואבני מילואים עכ"ל א"כ מבואר דשמן לבשמים ובשמים לקטורת הסמים ולשמן המשחה אינן מן החשבון עיי"ש בארוכה.

42) בחיי תרומה כה, ז "אבני שהם ואבני מלאים לאפד ולחשן. שיעור הכתוב אבני שהם לאפוד ואבני מלואים לחשן, אבני שהם היו שתיים אבני מלואים היו י"ב. ופירש הרמב"ן ז"ל כי טעם מלואים שהיו שלמות, וכן תרגם אונקלוס אשלמותא כלומר שלא יהיו אבנים חצובות ממחצב גדול ולא יחסר מהם כלום כי אין כח האבן ושלמותה וסגולתה כי אם כשהיא שלמה ומתחלת תולדתה נבראה כך, ועל כן אמר באבני חשן ומלאת בו מלואת אבן וכתוב יהיו במלואותם ולא נאמר כן באבני אפוד כי אבני אפוד היו שתיים, והיה אפשר שתהיה כתיבת שמות השבטים רשומה וחקוקה בהן כענין רשימת החותם מפני שנאמר בהם פתוחי חותם תפתח ונאמר בהן מעשה חרש אבן פתוחי חותם, אבל באבני החשן שהיו י"ב לא נאמר בהן מעשה חרש אבל הזכיר בהם פתוחי חותם וצוה בהן יהיו במלואותם, ועל כן הוצרך משה רבינו ע"ה להשתמש בהם בשמיר כי איך אפשר שיהיו אבני החושן פתוחי חותם וישארו במלואותם בלי חסרון זה מהנמנע כי אם ע"י שמיר, וכן דרשו רז"ל במסכת סוטה בשלהי פרק אחרון אבנים הללו אין כתובין בדיו שנאמר פתוחי חותם, ואין מפרישין עליהם באיזמל שנאמר במלואותם אלא כותב עליהן בדיו ומראה להן שמיר והן נבקעין מאליהן כתאנה זו שנבקעת בימות החמה ואינה חסרה כלום, וכבקעה זו שנבקעת בימות כגשמים ואינה חסרה כלום ע"כ.

ויש לך לדעת כי כלל הדברים שבפרשה זו שהזכיר הכתוב תרומה הן ט"ו כי הבשמים והסמים הכל אחד, וכנגדן מצינו בפסוק בראשית ט"ו הברות מן הנקוד חוץ מהעבדים (רצונו לומר הנקודות חוץ מהשואי"ן והחטף סגו"ל), כי המשכן דוגמת בריאת העולם וטעם הדבר בבריאת עולם ובמשכן כדי לרמוז מה שכתוב(ישעיהו כ"ו:ד) כי ביה ה' צור עולמים, גם כנגדן נמצאו ט"ו פעמים ת"ק בשבעה רקיעים כי כל רקיע ורקיע ת"ק ובין רקיע ורקיע ת"ק הרי י"ג פעמים ת"ק, ויש למעלה מראשי החיות רקיע שהוא ת"ק הרי י"ד פעמים ת"ק בשמונה רקיעים ורגלי החיות ת"ק

הרי ט"ו, וזהו רמז ורגליהם רגל ישרה הרי עם רגלי החיות ברום שלהם שהם ת"ק הרי ט"ו פעמים ת"ק והקב"ה למעלה מהכל. כנגדן תקנו חכמי האמת בישתבח ט"ו שבחים שיש בו ובאחרונה אנו אומרים לשמך הגדול. וכנגדם תקנו ט"ו שבחים באמת ויציב שכל השבח ההוא נקשר בווי"ן חוץ ממלת אמת שהיא בראש והוא שמו של הקב"ה כענין שנאמר (ירמיהו י"י) והי' אלקים אמת. כנגדן אמר דוד ט"ו שבחים להקב"ה (דברי הימים א כ"ט:י"א) לך ה' הגדולה והגבורה והתפארת והנצח וההוד כי כל בשמים ובארץ לך ה' הממלכה והמתנשא לכל לראש והעשר והכבוד מלפניך ואתה מושל בכל ובידך כח וגבורה ובידך לגדל ולחזק לכל. וכנגדן הזכיר ט"ו פעמים שיר המעלות וכנגדן מצינו ט"ו תיבות בפסוק (דברים כ"ו) את ה' האמרת וגו', וכנגדן ט"ו תיבות בברכת כהנים."

כלי יקר שם, ג "זהב וכסף ונחושת. אע"פ שבמדרש תנחומא מסיק שהיו שם י"ג דברים וכן פירש"י ובפרטן אתה מוצא ט"ו דברים, ותירץ הרא"ם כי תכלת וארגמן ותולעת שני הכל מין צמר ונחשבו לאחת והחזקוני תירץ בענין אחר, אבל רוב המפרשים הסכימו שהיו שם ט"ו דברים ודבר זה מסכים למה שכתבו הרבה מפרשים שכל המשכן היה בנוי על תבנית ג' עולמות וכן כתב רבינו בחיי ובעקידה ובתולדות יצחק, ומהרי"א כתב שגם חכמי האומות הסכימו על ציור זה וכתוב (ישעיהו כו ד) כי ביה ה' צור עולמים, שכל העולמות נבראו בשם של י"ה ע"כ באה כל הנדבה על המשכן וכליו במספר ט"ו להורות שקיום ג' עולמות תלוי במשכן זה הבנוי על תבנית ציור זה, ומורה קצת על זה אותן ט"ו מעלות שהיו מן עזרת נשים לעזרת אנשים, ושנבנה ע"י שלמה שהיה בדור ט"ו לאברהם וכתבו עוד המפרשים שגם האדם שנקרא עולם קטן בנוי על תבנית ציור זה ונראה שלכך נאמר ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם. בתוכו מבעי ליה אלא שר"ל שבאמצעות ציור זה אשר בו שוכן כבוד ה' ישכון גם בתוכם של ישראל בגופם ממש כי עיקר שכינתו שמה בעבור ישראל לא בעבור ציור זה העשוי מכסף וזהב כי הוא אינו

כ"א אמצעי להמשיך באמצעותו כבוד ה' אל תוך בני ישראל" עיי"ש. וראה זהר שם קלה, א.

43) ראה בארוכה לקו"ש ח"ג פ' תרומה, ח"ו ע' 197 ואילך שוין גערעדט פיל מאל אז דער חידוש פון "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" באשטייט אין דעם, אז אידן זאלן נעמען דברים גשמיים און פון זיי מאכן א מקדש פאר דעם אויבערשטן, ביז אז אין די (דרייצן צי פופצן) דברים גשמיים זאל זיין "ושכנתי בתוכם", וואס דורך דעם וועט נשלם ווערן דער ענין פון "נתאוה הקב"ה להיות לו יתי' דירה בתחתונים". און וויבאלד אז די כוונה פון "דירה בתחתונים" איז דאך ביז צום תחתון ביותר "שאין תחתון למטה ממנו" האט דעריבער געדארפט זיין אין משכן אויך אן ענין פון "מראות הצובאות", וואס זיינען "עשוים ליצר הרע", בכדי אז אויך דער תחתון זאל ווערן א דירה לו יתי". ובכ"מ.

44) ולאידך: אף שגם הארון (תורה) הוא מדברים גשמיים, אעפ"כ להיותו מיוחד בתכלית ועד שמקום ארון אינו מן המדה, אי"ז אמיתית הענין (דירה ב) תחתונים. בדוגמת המבואר (ראה לקו"ש תרומה בהערה שלפנ"ז) שעיקר הענין דושכנתי בתוכם - דירה בתחתונים הוא לא בקיום המצות כ"א בעניני הרשות בכל מעשיך לש"ש ובכל דרכיך דעהו כו'.

45) ראה קיצורים והערות לתניא פ"ה (ע' צ) לענין המע' ש"בידיעת התורה כו' גם חכמת ה' בקרבנו" - "על דרך צמצם שכינתו כו'" וז"ל שם: "ובידיעת התורה כו' גם חכמת ה' בקרבנו. על דרך צמצם שכינתו כו' ומשל מראות הקטנות במדרש בראשית".

46) וברמב"ן ר"פ תרומה להיות שמבאר ש"סוד המשכן הוא שיהי' הכבוד אשר שכן על ה"ס" שיהי' גילוי השכינה כמו במ"ת (הובא ונתבאר באוה"ת תרומה ס"ע א'תכח ואילך "ולהבין עוד איך נמשך זה עיי' בהמ"ק, ילה"ק מ"ש הרמב"ן ר"פ תרומה שענין המשכן הוא שיהי' הכבוד

ששכן על הר סיני כמ"ש וישכן כבוד ה' על הר סיני, משפטים כ"ד ט"ז, הנה במשכן שוכן עלי' בנסתר. והנה במ"ת וידבר אלקים זהו הכבוד, ועל כל דיבור פרחו נשמתם. . דאית רצון הנמשך מהבינה והדעת ע"ד נודע בשערים בעלה לכל חד לפום מה דמשער בליבי ואית רצון שלמעלה מהשכל. . ורצון זה נמשך לישראל עיי' מ"ת שהדבור הוא המשכה ממהו"ע יתי' להנשמות כו'. . והנה כמו"כ יובן ענין זה בהמשכן (בד"ה במדבר סיני) כי אהל מועד אהל בחי' מקיף ובחי' מועד ונועדתי לך שמה למעלה מבחי' ונועדתי בחי' נודע בשערים כו"י עיי"ש בארוכה) לכן דייק "מקום מנוחת - השכינה שהוא הארון".

47) וכן משמע מתניא פכ"ג, ובקיצורים והערות לשם (ס"ע קד ואילך) "כולא חד. ובמ"א אמרו תלת קשרין אינון קוב"ה ואורייתא כו'. זח"ג אחרי ע"ג א'. ועמ"ש מענין תלת קשרין בד"ה למען תזכרו ועשיתם וע' בד"ה שה"ש בפ"י הקב"ה יושב ועוסק בתו' כו' ועמ"ש בביאור ע"פ זאת חקת התורה פ"ה ועו' בד"ה אם בחקתי תלכו דרוש הראשון פ"א. ואפ"ל פי אורייתא וקוב"ה כולא חד איהו וחיוהי חד שזהו למעלה מהיחוד דאיהו וגרמוהי חד. עי' בתו"א פי יתרו בד"ה זכור ושמור בדבור א' נא' דקיי"ח סע"א דפ"י חיוהי היינו חכמה וכ"כ בע"ח שמ"א פ"ז. ועי' בסש"ב פלי"ה שאו"ס מלובש רק בחכ"י עיי"ש בארוכה.

וראה אוה"ת ואתחנן דרושים עה"פ ושנתם בביאור תלמוד גדול או מעשה [אינו נעתק מפני האריכות].

48) הובא בתניא שם בשם הזהר. וראה זח"א כד, א "דאיהי תרעא דמלכא. בגין דצלותא איהי מצוה ודא שכינתא. ואורייתא דא קודשא בריך הוא. לא צריך הפסקה בינייהו. וצריך לסלקא תורה ומצוה ברחימו ודחילו. . דאיהו תרעא דמלכא בגין דצלותא איהי מצוה ודא שכינתא ואורייתא דא קודשא בריך הוא ולא צריך הפסקה בינייהו וצריך לסלקא תורה ומצוה בדחילו ורחימו דכל פקודין

דעשה ולא תעשה כלהו תליין מן שם יהויה" עיי"ש.

(50) ראה קצוה"ע שם (ע' קה).

וראה לקו"ש ח"ט ע' 65 "תורה איז ענינה - המשכה מלמעלה - נתן לנו את תורתו, משה קיבל תורה ומסרה כו', אויך דער ענין פון לימוד התורה, כאטש אז ענינה איז אז דער מענטש זאל פארשטיין, ביז ער זאל דורך זיין פארשטאנד נתאחד ווערן מיט דער תורה וואס ער לערנט - איז אבער דער עיקר ענין אין דעם, ניט אז ער זאל צוגעבן אייגענע, נאר אדרבה, ער דארף הארעווען צו פארשטיין וואס תורה זאגט, צו מגלה זיין וואס תורה זאגט. משא"כ דער ענין המצות איז בעיקר - מאכן דעם קלף, צמר כו' תפלין וציצית און ועשיתם אותם - אויפמאכן, כביכול די מצוה; ומלי"מ מעשין על הצדקה" - כופין - דערביי איז דא די כפי' דער ביטול וואס ווערט אויפגעטאן ביי דעם אדם המקיים המצוה, ובל' המדרש לצרף בהם את הבריות. [ונוסף לזה: דעם ענין פון מצות קען מען אויסמאלן נאר בצירוף מיט דעם מקיים המצוה; כל ענין המצות (ציוויים) איז אן אנזאג צו א מענטש - ניט ווי תורה וואס זי איז פאראן אויך איידער דער מענטש לערנט איר] עיי"ש.

(51) תנחומא נשא טז "אמר רבי שמואל בר נחמן, בשעה שברא הקדוש ברוך הוא את העולם, נתאוה שיהא לו דירה בתחתונים כמו שיש בעליונים. ברא את האדם וצוה אותו ואמר לו: מכל עץ הגן אכל תאכל, ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו (בראשית ב, טז-יז). ועבר על צויו. אמר ליה הקדוש ברוך הוא, כך הייתי מתאוה שיהא לי דירה בתחתונים כמו שיש לי בעליונים, ודבר אחד צויתי אותך ולא שמרת אותו".

וראה גם במדב"ר פי"ג, ו "ביום הראשון, אמר רבי שמואל בר אבא, מהו ביום הראשון, מן היום הראשון שברא הקדוש ברוך הוא את העולם נתאוה לדור עם בריותיו בתחתונים".

תניא פל"ו "הנה מודעת זאת מארז"ל שתכלית בריאת עולם הזה הוא שנתאוה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים".

ח"ב ס, א "אמר רבי אלעזר, אינון נפקו למדברא לאסתכלא, קודשא בריך הוא נטל זיוא יקרא דיליה מתמן, ואינון אזלו לאסתכלא (לקודשא בריך הוא) ביה, ולא אשכחוהו. ואוליפנא דקודשא בריך הוא תורה אקרי, ואין מים אלא תורה, ואין תורה אלא קודשא בריך הוא" עיי"ש.

ת"ז ת"ו בתחלתו "אפרוחים אלין תלמידי חכמים, דבגינהון שריא שכינתא על ישראל, או ביצים אלין אינון תינוקות של בית רבן, דבגינהון שריא שכינתא על ישראל, ואלין אינון מארי מקרא, ובזמנא דאינון עסקין באורייתא או במצוה דאנון קודשא בריך הוא ושכינתא, וגרמי לחברא לון כחדא, ירתין מתמן נשמתין, ואתקריאו בנים דקודשא בריך הוא" עיי"ש בארוכה.

לקו"ת נצבים מו, א "והענין כי תלת דרגין אינון מתקשראן דא בדא קודשא ב"ה ואורייתא וישראל וכל חד דרגא על דרגא סתים וגליא . . . וישראל מתקשראן באורייתא שהשגת התורה מלובשת בכל אחד ואחד מישראל. כמ"ש וזאת לפנים בישראל ואין זאת אלא תורה שהיא מלובשת בפנימיות כו' . . . ואורייתא מתקשראה בקודשא בריך הוא דאורייתא וקוב"ה כולא חד . . . והיינו שהתורה היא הממוצע המחבר ומקשר בחינת אלהותו ית' בנש"י בבחינת ממלא ובבחינת סובב שיהא התקשרות בחי' גליא שבנש"י לבחי' גליא דהקב"ה בחי' ממכ"ע. ובחינת פנימיות וסתים שבנש"י לבחי' סובב כל עלמין והיינו עיי' דאורייתא ג"כ סתים וגליא".

(49) תקו"ז (סוף תל"א) הובא בתניא שם וז"ל שם: "ורמ"ח פקודין דמני לון משה לישראל בהאי עלמא, לדכאה רמ"ח אברים דההוא גופא, וגופא דהאי עלמא שפלא איהו סנדל לנשמתא, דאתטנף (נ"א ואתטנפת) בזוהמא דהאי עלמא. הא הכא תלתין וחד זמנין דאתפרש בראשית" עיי"ש.

ד"ה יו"ט של ר"ה תרס"ו [נעתק בהערה הבאה].

לתורה" - היינו לא לעצמות. ויתרה מזו מצינו - לפני מ"ת (שעדיין קיימת הגזירה דעליונים לא ירדו למטה) - נקרא מקום ביהמ"ק בית מלוני (סנה' צה, ב' וילן שם כי בא השמש בטר דצלי בעי למיהדר אמר הקב"ה צדיק זה בא לבית מלוני יפטר בלא לינה מיד בא השמש והיינו דכתיב ויזרח לו השמש וכי לו בלבד זרחה והלא לכל העולם כולו זרחה אלא א"ר יצחק שמש שבא בעבורו זרחה בעבורו).

55) ראה ד"ה ויאמר משה תש"ד פ"כ "והיינו שע"י התורה נעשה ג"כ הבירור, אלא שהבירור נעשה בדרך ממילא ומאלו בדרך מנוחה שאינו מתלבש ממש בגוף הדבר המתברר ואינו מתעסק עמו רק ממשך את האור והבירור נעשה ממילא, אלא שהמשכת האור צ"ל במקום המתברר, וזהו הטעם מה שהתורה מתלבשת בעינינו גשמי' ורב יהודה כולהו תנויי בנזיקין הוה בכדי להמשיך את האור במקום המתברר בכדי שיתברר עיי"ז אבל א"צ להתלבש בגוף המתברר ממש. . וענין ההתלבשות דתורה אין זה מענין ההתלבשות של התעסקות כ"א מה שהתנו' מכנסת עצמה לדון בזה, ולשון התלבשות הוא רק שם המושאל בלבד, משא"כ בעבודה דתפלה הנה הבירור הוא רק בנה"ב שהוא מק"נ, והיינו לפי שהבירור דתפלה הוא בדרך התלבשות בגוף הדבר וכדרך המתאבקים כנ"ל עיי"ש בארוכה.

וראה ברכות כב, א' תניא, רבי יהודה בן בתירא היה אומר: אין דברי תורה מקבלין טומאה. מעשה בתלמיד אחד שהיה מגמגם למעלה מרבי יהודה בן בתירא. אמר ליה: בני, פתח פיך ויאירו דבריך, שאין דברי תורה מקבלין טומאה, שנאמר: "הלא כה דברי כאש נאם ה'", מה אש אינו מקבל טומאה אף דברי תורה אינן מקבלין טומאה" עיי"ש בארוכה.

ובהנסמן בלקו"ש כרך ח ע' 352 (5) ברכות כב, א: ריב"ב אומר כו'. וגם לרבנן הפליגי עליי' - לא פליגי אטעמי' כ"א כדי שלא יהיו תי"ח מצויין כו' (ראה שו"ע אדה"ז או"ח רספ"ח) או מפני בזיון וכיו"ב (תר"י ברכות

52) ראה המשך תרס"ו שם (ס"ע ג) "דהנה ידוע דתכלית בריאת והתהוות העולמות ותכלית הכוונה בירידת הנשמה בגוף הוא בכדי להמשיך גילוי אוא"ס בעולמות עיי' תומ"צ. . שז"ע המשכת גילוי עצמות אוא"ס שזהו תכלית הכוונה בהתהוות העולמות ובירידת הנשמה כו, וכמאמר נתאוהו הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים, וכמו דירת האדם עד"מ דעצמות האדם דר בהדירה כו', כמו"כ הוא למעלה כביכול שיהי' בחי' עצמות אוא"ס ב"ה בגילוי למטה כו"י עיי"ש בארוכה ובכ"מ.

53) תניא שם.

54) ראה תניא פנ"א-נג. ספ"ז "והנה המשכה והארה זו שהאדם ממשיך ומאיר מהארת אור א"ס ב"ה על נפשו ועל נפשות כל ישראל היא השכינה כנסת ישראל מקור כל נשמות ישראל כמ"ש לקמן עיי' עסק התורה נקראת בלשון קריאה קורא בתורה פי' שע"י עסק התורה קורא להקב"ה לבוא אליו כביכול כאדם הקורא לחבירו שיבא אליו וכבן קטן הקורא לאביו לבא אליו להיות עמו בצוות' חדא ולא ליפרד ממנו ולישאר יחידי חיו' וז"ש קרוב ה' לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו באמת ואין אמת אלא תורה דהיינו שקורא להקב"ה עיי' התורה דוקא לאפוקי מי שקורא אותו שלא על ידי עסק התורה אלא צועק כך אבא אבא וכמו שקובל עליו הנביא ואין קורא בשמך כו' וכמ"ש במ"א. ומזה יתבונן המשכיל להמשיך עליו יראה גדולה בשעת עסק התורה כמש"ל [פ' כ"ג]."

וראה (לענין המשכן) לעיל הערה 6. ובתנחומא שם בסופו: וכל מקום שהתורה שם השכינה שם עמה. - נמצא פעולת התורה בשתיים: א) ממשיכה העצמות, ב) יחוד, כולא חד.

וי"ל דדוקא לפעולה הב' צ"ל באופן ד"ידיעת התורה (ראה תניא פ"ה). ועפ"ז "אכסניא לעצמי" שקודם "אכסניא

שם). ולהעיר מלקו"ת תבוא (מג, סע"ב).
מאה שערים מה, א.

6) להעיר מזח"ג פ, סע"ב. ושם, ש"מילין דאורייתא לא מקבלין טומאה", "איהי קיימא לדכאה לאלין מסאבי", ויתירה מזו; "לא אתדכי בר נש לעלמין אלא במילין דאורייתא". ויש לומר שגם ענין זה מרומז בברכות שם במה שלמדו דין זה (שד"ת אינן מקבלין טומאה) מהכתוב "הלא כה דברי כאש" - כי האש, הרי לא רק שאינו מקבל טומאה אלא הוא גם מטהר ואדרבה הוא עיקר המטהר (ראה סנה' לט, סע"א: עיקר טבילותא בנורא הוא). ולהעיר מר"ח שער האהבה פי"א (סד"ה ובענין טהרה ואילך) הובא בלקו"ת שם

56) ועד"ז בנפש האדם, דלהיות שהתורה פועלת יחוד האדם, ה"ז רק בבחי' העליונה שבאדם "שכל", וגם בלבושים רק במחשבה ודיבור ולא כח התחתון שבאדם - מעשה, כבתניא פכ"ג ופל"ז, ולכן צריך למצות דוקא. וע"ד הנ"ל הערה 44 לענין הארון.

57) כמבואר בתניא פל"ז. ולהעיר מאוה"ת אתחנן שם.

ומה שלפעמים מבואר שהמשכת העצמות היא ע"י קיום המצות ופעולת התורה היא שהעצם יהי' בגילוי (ראה לקו"ש ח"ח ע' 190 "איז דער ביאור אין דעם, אז בכדי עס זאל זיך אויספירן די כוונה פון "דירה בתחתונים" [וואס דער פירוש פון "דירה" איז ניט בלויז אז ס'זאל זיין א דירה לעצמותו, נאר אויך, אז אין דער דירה זאל עצמות זיך געפינען בגלוי] דארף מען האבן ניט נאר די עבודה פון קיום המצות בדברים גשמיים, דורך וועלכע עס ווערט המשכת העצמות, נאר אויך לימוד התורה, וואס פועליט, אז די המשכת העצמות (וואס דורך קיום המצות) זאל זיין בגילוי. און דערפאר מוזן זיין "מארי תורה", וואס דורך זייער לימוד התורה גיבן זיי אריין א "ליכטיקייט" אין דעם קיום המצות פון די "מארי עובדין טבין", אז די המשכת העצמות דורך עובדין טבין זאל זיין בגלוי. נאר היות אז די המשכת העצמות ווערט

אויפגעטאן (בעיקר) דורך די (מארי) עובדין טבין, און (די עבודה פון די מארי) תירה איז (בעיקר) צו "באלייכטן" און מגלה זיין דעם ענין וואס טוט זיך אויף דורך דעם קיום המצות, איז דעריבער איינגעשטעלט דער סדר, אז מארי תורה זיינען א מיעוט, און דער רוב פון אידן איז זיך עוסק אין "ואספת דגנך".

ע' 353 "און אע"פ אז בכדי דורכצופירן די כוונה פון "דירה בתחתונים" - אז די וועלט גופא זאל ווערן א דירה לו ית' - איז ווינציק דער בירור וואס ווערט דורך "תורה אור" און מען מוז אנקומען (אויך?) צום בירור באופן של התלבשות וואס דאס טוט זיך אויף דורך קיום המצות דוקא, איז אבער בכדי די מצית זאלן זיין ווי עס בעדארף צו זיין, דארף מען אויף דערויף גופא אנקומען צו תורה און ווי דער אלטער רבי איז מדייק בלשון חז"ל "תשובה ומעשים טובים", אז בכדי די מצות זאלן זיין "מעשים טובים", ד. ה. "טובים ומאירים" (וכמ"ש את האור כי טוב), דארף מען אנקומען צו תשובה - וואס אמיתית ענין התשובה, תשובה עילאה איז דאך "דיתעסק באורייתא כו"ו") -

הרי: א) זהו בדרגא התחתונה שבתורה (כפי שהיא בהשתלשלות), אבל ע"י בחי' העליונה שבתורה פנימיות אבא שהוא פנימיות עתיק (ראה לקו"ת ס"פ בהעלותך) - נעשית המשכת העצמות.

ב) המשכת העצמות היא ע"י מעשה המצות דוקא, לפי שהכוונה ד"נתאוה הקב"ה כו' - שהיא בעצמותו ית', למעלה מטו"ד (כמאמר אדה"ז - המשך תרס"ו בתחילתו) — היא ב"תחתונים" דוקא, ש"אין תחתון למטה ממנו" שמושלל מגילוי אור

(ראה בארוכה לקו"ש ח"ו ע' 21 ואילך "אין וואס באשטייט יע דער אמת"ער אופן פון "דירה בתחתונים" וואו עס פירט זיך אויס דער תכלית פון "נתאוה הקב"ה" זאגט דער אלטער רבי, אז דאס איז אין דער נידעריקסטער נידעריקייט, אין דעם "תחתון שאין תחתון למטה ממנו בענין

וע"ד המבואר לענין גילוי כח העצמות שנמצא במל' (ובהיש הגשמי) מצד נעוץ תחלתו בסופו, שיש בזה ב' פרטים: א) שהאור מעורר ומגלה כח העצמות שבמל'. ב) המשכת כח העצמות בבחינת מל' היא ע"י האור

(ראה המשך תרס"ו ע' תקכח "ועד"י יובן ברוחניות, בענין ההתהוות, שזהו מבחי המל' דוקא, וכידוע דדוקא מלכות יש בה הכה להוות מאין ליש, שאין זה בהספירות שלמעלה ממנה . . ובאגה"ק ד"ה איהו וחיהו חד שהאור הוא מהווה לפי שהוא מעין המאור כו', דאמיתת כח ההתהוות הוא בבחי' עצמות א"ס, דהוא לבדו בכחו ויכולתו להוות מאין ליש כו', וכח זה הוא במלכות, דנעוץ תחלתו בסופו כו', אמנם, האור יש בו כח זה, להיותו מעין המאור, שהוא בבחי' גילוי העצם, לזאת יש בו גם בחי' זו, דהיינו כח התהוות שבהעצמות כו', והגם שהוא רק גילוי העצם, ולא עצם ממש, וזהו דכח ההתהוות שבו אינו בו מצ"ע, מאחר שאינו עצם כו' (ולא כמו המלכות, דכח ההתהוות שבה הוא מכח עצמה, לפי שנעוץ תחלתו בסופו כו', אבל בחי' ז"א, וכמו"כ כללות האור, אין בו מצ"ע כח ההתהוות כו'), מ"מ, להיותו גילוי העצם, שהוא מעין העצם, יש בו גם בחי' זו, והוא בו בבחי' גילוי, דבמלכות הוא בבחי' כח נעלם, ובהאור הוא בבחי' גילוי, ולכן ע"י האור הוא ההתהוות, והיינו שע"י האור הוא הבאת כח העצמי להוות מאין ליש כו', שהאור הוא כמו ממוצע להביא בחי' כח העצמי ע"י"ש בארוכה.

ד"ה יחינו תרצ"ד פי"ד "ונמצא דהיש הנברא דוקא מכריח את בחי' יש האמיתי, והיינו דהיש הגשמי הנה סבת מציאותו הוא כח העצמות ב"ה, דהוא לבדו בכחו ויכולתו לברוא יש מאין ואפס המוחלט בלי שום עילה וסבה אחרת קודמת ליש הזה. אמנם בכדי שיהי' התהוות היש הרי אינו בערך שיהי' מבחי' העצמות ממש, כי אם על ידי האור והגילוי מן העצמות, וכמאמר רבינו דהאור להיותו בבחי' דביקות בהמאור ה"ה כעין המאור, ויש בהאור כח המאור שמציאותו מעצמותו, וע"כ האור הוא

הסתר אורו ית" וחושך כפול ומכופל . . ווען א איד נעמט די ענינים "תחתונים" וואס זיינען פול מיט קליפות וסט"א וועלכע זיינען מנגד צו אלקות, און דארט מאכט ער אויף א דירה לו ית" . . דורך צעברעכן און מבטל זיין די סט"א אינגאנצן, אזוי אז די "דירה" צום אויבערשטן ווערט געשאפן אויסשליסלעך מצד דער עבודה פון אידן אין אן אופן פון התחדשות — דאס איז די "דירה" וואס "נתאוהה הקב"ה",

ובאדם גופא - ה"תחתון" שבו - מעשה המצות דוקא (ראה התמים ח"א ע' ל "הוד כ"ק רבנו הזקן מבאר בפל"ו בתניא בענין התכלית דבריאת עוה"י ומסביר שלפניו ית' אינו שייך בחי' מעלה ומטה, ואינו אלא רק לגבי המקבלים, וע"י רבוי הלבושים המסתירים האור והחיות שממנו עד שנברא עוה"י הגשמי . . ואחרי אריכת הביאור בענין מעלה ומטה, וההסבר בפחיתות העוה"י הוא מבאר כי תכלית השתלשלות העולמות וירידתם ממדרגה למדרגה אינו בשביל עולמות העליונים, אלא התכלית הוא עוה"י התחתון, וטעם הדבר שהתכלית הוא עוה"י, לפי שכך עלה ברצונו ית' להיות נח"ר לפניו ית', כאשר האדם בעבודתו בלמוד התורה ובקיום מצות המעשיות בעוה"י הגשמי והחומרי המלא קליפות וסט"א יפעול לאכפיא את הסט"א ולהפכא חשוכא לנהורא, שע"י הוא פועל שיאיר אור ה' אין סוף ב"ה במקום החשך והסט"א של כל עוה"י כולו . . והנה האדם הוא עולם קטן כדאי באדר"נ דכל מה שברא הקב"ה בעולם ברא באדם, ולכן הנה העולם נקרא גוף גדול, והאדם נקרא עולם קטן, ולזאת הנה כשם שבעולמות הרי התכלית הוא עוה"י התחתון, הנה כמו"כ בהאדם הרי התכלית הוא לבושי הנפש במחשבה, ודבור והעיקר הוא בכח המעשה בלמוד התורה וקיום המצות בפועל אשר בהם ועל ידם משלים סוד כונה העליונה בבריאת עוה"י וירידת הנשמה למטה לברר את הלא טוב שבאדם עצמו ובחלקו בעולם להיות כולו טוב"י), **אלא שהמשכת וגילוי העצמות במצות הוא ע"י התורה.**

מהווה. וזהו שהאור הוא ממוצע בין יש האמיתי ליש הנברא, והיינו דע"י אמצעית האור בא כח העצמות, ווערט אראפגיטראגן דער כח העצמות להוות יש מאין ואפס המוחלט. ולפי"ז יובן דכח העצמות הוא בהתהוות מציאות היש יותר מכמו שהוא בהאור" עיי"ש בארוכה.

וראה אגה"ק ס"כ "אך אינן אלקות ממש לברוא יש מאין מאחר שכבר יצאו ונפרדו מהכלים די"ס שבהן מלובש הקו מאור א"ס שהאור הוא כעין המאור הוא מהותו ועצמותו של המאציל ב"ה שמציאותו הוא מעצמותו ואינו עלול מאיזה עילה שקדמה לו ח"ו ולכן הוא לבדו בכחו ויכלתו לברוא יש מאין ואפס המוחלט ממש בלי שום עילה וסיבה אחרת קודמת ליש הזה וכדי שיהיה היש הזה הנברא בכח הא"ס בעל גבול ומדה נתלבש אור א"ס בכלים די"ס דאצילות ומתייחד בתוכן בתכלית היחוד עד דאיהו וגרמוהי חד לברוא בהן ועל ידן ברואים בעלי גבול ותכלית ובפרט ע"י התלבשותן בבי"ע" (ושם בסופה: **גודל מעלת המצות מעשיות** "ואחרי הדברים והאמת האלה דעת לנבון נקל להבין ע"י כל הנ"ל גודל מעלת המצות מעשיות אשר הן תכלית ירידת הנשמות לעוה"ז הגשמי כמ"ש היום לעשותם ויפה שעה א' בתשובה ומעשים טובים בעוה"ז מכל חיי עוה"ב"). ועוד.

ולהעיר גם מסידור (צח, ג [ד]. ביאור למ"ש בלק"א פנ"ב-ג), שהטעם שבלוחות שבארון הי' גילוי עצמות אוא"ס (שלא ע"י השתלשלות) "מפני יו"ד הדברות שבלוחות אבן שהן בדברים תחתונים דוקא".

58) **כמבואר כ"ז בארוכה לעיל ע' 317 ואילך (סעיף יא. יג).**

59) **להעיר מפרש"י (תצוה כט, מב "עלת תמיד לדרתניכם פתח אהל'מועד לפני ה' אשר אועד לכם שמה לדבר אליך שם"):** **ויש מרבותינו . . שמעל מזבח הנחושת הי' הקב"ה מדבר . . וי"א מעל הכפרת** וז"ל שם ד"ה אשר אועד לכם: כשאקבע מועד לדבר אליך, שם אקבענו לבא. ויש מרבותינו

למדים מכאן שמעל מזבח הנחשת היה הקב"ה מדבר עם משה משהווקם המשכן, ויש אומרים מעל הכפרת, כמו שנאמר ודברתי אתך מעל הכפרת (שמות כ"ו), ואשר אועד לכם האמור כאן אינו אמור על המזבח אלא על אהל מועד הנזכר במקרא.

60) **משא"כ במס' עירובין מכיון שאין המדובר בענין המזבח - המקדש, אי"צ לפרט במקדש הפרטי ת"ח ופושעי ישראל. וי"ל שבפושעי ישראל שם נכללים גם ת"ח, ואין זה בזיין להתורה שלהם, כי אין מפורש הדיבור אודותם, כי נכללו יחד.**

ועפ"ז י"ל (ע"ד הרמז עכ"פ) השינוי בהמימרות, שבנוגע לת"ח מתחיל ר"א "ת"ח אין אור של גיהנם שולטת בהן", ובנוגע לפושעי ישראל מתחיל ר"ל "אין אור של גיהנם שולטת בפושעי ישראל" (כפי הגי' בגמרא. משא"כ בע"כ. וכ"מ גי' התוס' ור"ח כאן).

שלכאורה ה"ז שינוי לא רק בסגנון: כשאומרים "ת"ח אין אור של גיהנם שולטת", הרי הסוגיא הוא ע"ד ת"ח, (שאינן האור שולטת בהן); ומהלשון "אין אור של גיהנם שולטת בפושעי ישראל" משמע שהסוגיא הוא - ב"אור של גיהנם", (ועלי' אומרים שאינה שולטת ב"פושעי ישראל"). ובמס' עירובין הגירסא שלפנינו היא "פושעי ישראל אין אור של גיהנם כו" ובהסגנון של ר"א כאן בנוגע לת"ח.

והביאור: מארי' דמימרא בנוגע לפושעי ישראל הוא ר"ל, ור"ל מכיון שהי' נזהר בדיבורו ביותר, ונזהר לדבר רק עם אינשי דמעלי (וביותר - ראה יומא ט, סע"ב ריש לקיש הוי סחי בירדנא אתא רבה בר בר חנה יהב ליה ידא אמר ליה, אלקא סנינא לכו . . וריש לקיש, מי משתעי בהדי רבה בר בר חנה, ומה רבי (אליעזר), דמרא דארעא דישראל הוה, ולא הוה משתעי ריש לקיש בהדיה, דמאן דמשתעי ריש לקיש בהדיה בשוקא, יהבו ליה עיסקא בלא סהדי, בהדי רבה בר בר חנה משתעי, אמר רב פפא, שדי גברא בינייהו, או ריש לקיש הוה וזעירי, או רבה בר בר חנה הוה ורבי אלעזר" עיי"ש)

וגיהנם ושעבוד מלכיות. תורה, לפיד אש, שנאמר: מימינו אש דת למו (דברים לג, ב). וכתוב: וכל העם ראים את הקולת ואת הלפידים (שמות כ, טו). קרבנות, קחה לי עגלה משלשת (בראשית טו, ט). גיהנם, תנור עשן ולפיד אש (בראשית טו, יח). מלכיות, והנה אימה חשכה". ועד"ז שמו"ר פנ"א, ז "משכן העדת, מה העדת, זו תורה שהם יגעים בה. אמר האלקים בזכות התורה ובזכות הקרבנות אני מציל אתכם מגיהנם, וכן לאברהם אבינו הראה הקדוש ברוך הוא התורה והגיהנם והקרבנות וגליות, שנאמר (בראשית טו, יז): והנה תנור עשן ולפיד אש אשר עבר בין הגזרים האלה, זו תורה וגיהנם, שנאמר (שמות כ, טו): וכל העם ראים את הקולת ואת הלפידים ואת קול השפר ואת ההר עשן וירא העם וינעו ויעמדו מרחק. והקרבנות מנין, דכתיב (בראשית טו, ט): עגלה משלשת ועז משלשת ואיל משלש ותר וגוזל" עיי"ש בארוכה) עה"פ משכן העדות: בזכות התורה והקרבנות אמר הקב"ה אני מציל אתכם מן גיהנם. שהם ב' הענינים דתורה ומצות שבמקדש הכללי והפרטי.

63) והיינו, דהמשך שבהמימות שבגמ' לענין ציפוי המזבחות הוא לא מצד דברי ר"ל "ק"ו ממזבח הזהב" שהי' מצופה זהב, אלא בהתוכן דענין הציפוי בישראל שהן בדברים בלתי רצויים שבטלים לגבי פנימיותם.

וק"ו ממזבח הזהב דר"ל הוא אדרבה לענין המצות בפושעי ישראל, שלגבי מעלת היחוד של תורה בת"ח הוא ע"ד ענין הציפוי, כנ"ל בפנים בארוכה.

64) ב"ק יז, א "והאמר מר גדול למוד תורה שהלמוד מביא לידי מעשה ל"ק הא למיגמר הא לאגמורי" עיי"ש. וש"נ.

כשיש ברירה - לא קבע דיבורו בענין פושעי ישראל כ"א בברייתו של הקב"ה אור של גיהנם (פסחים נד, א "אור דגיהנם בערב שבת. ואור דגיהנם בערב שבת איברי, והא תניא שבעה דברים נבראו קודם שנברא העולם, ואלו הן: תורה, ותשובה, וגן עדן, וגיהנם, וכסא הכבוד, ובית המקדש, ושמו של משיח. . גיהנם, דכתיב כי ערוך מאתמול תפתה" עיי"ש).

אבל בעירובין מכיון שאין מבדיל ת"ח בפ"ע - שמזה מובן שבעניני סוגיא היא פושעי ישראל שולל רק פושעי או"ה (ראה שם: הא בפושעי ישראל הא בפושעי או"ה) אבל (גם) ת"ח בכלל - לית לן בה. (ובתוס' שם מיישב הסוגיא דחגיגה.)

ובכמה דפוסים דהש"ס - בדפוס ראשון (וויניצי, ר"פ); אמשטרדם, ת"ו; ברלין-פרנקפורט, תצ"ד; (ובשער שם: כפי אשר נדפס בבסי"ליאה וכאשר נדפס שני פעמים פה ק"ק פ"פ דאדר) - ליתא תוס' זה. כן ליתא בע"י דעירובין אמשטרדם תק"א, פיורדא תקכ"ו; ברלין, חורב, תרפ"ז

ובש"ס - בדפוס אמשטרדם תע"ו; זולצבך תקכ"ו - נמצא תוס' זה כבש"ס ויילנא באותיות קטנות ובחצאי ריבוע).

61) ועוד: במקדש עצמו הרי מזבח מכפר על אדם (כבגמרא שם לפנ"ז) ולכן בהמשך להמדובר ע"ד המזבח מביא ב' הסוגים שבמקדש הפרטי שצריכים כפרה.

62) ועפ"ז יומתק מה שאי' בתנחומא (פקודי ח "משכן העדת. זו תורה, שהיו יגעים בה. בזכות התורה והקרבנות, אמר הקדוש ברוך הוא, אני מציל אתכם מן גיהנם. תדע לך, שהרי לאברהם הראה הקדוש ברוך הוא את התורה והקרבנות

נא לשלוח הערות או תיקונים ל: rabbimbrowd@gmail.com